

Cornel OSADCII,

doctor în drept, lector superior al catedrei drept penal și criminologie
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

CONTRACARAREA TRAFICULUI DE COPII ÎN UNELE STATE EUROPENE

Constituția Republicii Moldova, în art.25 prevede că libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Acestea se manifestă prin dreptul fiecărui om de a fi și a se putea comporta liber, atingerea putând fi făcută numai în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

Traficul de ființe umane a devenit actualmente un fenomen universal ca o consecință a crizelor social-economice mondiale, ceea ce a dus la internaționalizarea lui sub aspectul negativ. În prezent, traficul de ființe umane a cuprins întreaga lume și are loc transferul din regiunile defavorizate către cele prospere.

Aceste fapte, contrar bunelor moravuri, au devenit un virus global ce trebuie combătut la nivel universal, regional și național, iar împotriva lui se cere a lupta cu toate forțele legale, la scară planetară. În prezent, aceste acte ilicite sunt cele mai răspândite în statele sărace, adică în zonele est-europene și plasate către zonele vest-europene ale continentului euroasiatic. Fenomenul traficului de ființe umane s-a dezvoltat intens, în ultimii ani, afectând zona balcanică, în special, Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Serbia și Muntenegru, Rusia, Ucraina, Belarus, inclusiv România și Republica Moldova¹.

Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948 în art.3 prevede : „Orice ființă umană are dreptul la viață, libertate și la securitatea sa”, iar art.4 proclamă : „nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici în robie, sclavia și traficul cu sclavi sunt interzise sub toate formele lor”.

Un alt instrument deosebit de important care contribuie la reprimarea traficului de ființe umane, respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, afirmarea egalității de sexe și a altor principii fundamentale și generale de drept este convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femeii adoptată la New York, la 18.12.1979.² În preambulul acesteia se precizează: „afirmând că

¹ I. Mămăligă, „Instrumentele juridice internaționale-mijloc de combatere a traficului cu ființe umane”, în *Legea și viața*, nr.11, 2005, p.22.

² Republica Moldova este parte la Convenție prin Hotărârea Parlamentului nr.87-XIII, 28.04.1994, instrumentul de aderare nr.42 din 19.05.1994, depozitar Secretarul General al ONU, în vigoare pentru RM din 31.07.1994.

întărirea păcii și securității internaționale, diminuarea încordării internaționale, cooperarea dintre toate statele, indiferent de sistemele lor sociale și economice, dezarmarea generală și completă și, îndeosebi, dezarmarea nucleară sub control internațional strict și eficace, afirmarea principiilor justiției, egalității și avantajului reciproc în relațiile dintre țări și înfăptuirea dreptului popoarelor aflate sub dominație străină și colonială și sub ocupație străină de autodeterminare și de independență, precum respectul suveranității naționale și al integrității teritoriale, vor favoriza progresul social și dezvoltarea și vor contribui, în consecință, la realizarea deplinei egalități între bărbați și femei...”.

Inserarea principiilor universale în diverse tratate internaționale ne demonstrează că omul fără distincție de rasă sau sex nu poate fi proprietatea altui om sau altui stat. Comerțul cu ființe umane constituie o crimă internațională și este interzis. Sclavia a fost trecută în statutul tribunalelor militare internaționale printre crimele contra umanității.

Sub auspiciile ONU a fost adoptată convenția pentru reprimarea și abolirea traficului cu ființe umane... încheiată la 02.12.1949³ mai îmbunătățită față de cele anterioare deoarece prin normele sale imperative asigură o protecție tuturor ființelor umane contra traficului de carne vie fără deosebire de sex, rasă sau vârstă chiar persoanelor care ar fi consimțit. Statele-părți la convenție se obligă: „1. Să adopte reglementările necesare pentru protejarea imigranților sau a emigranților, în special, a femeilor și copiilor, atât în locurile de sosire și de plecare, cât și în timpul drumului; 2. Să dea dispoziții pentru organizarea unei propagande corespunzătoare care să atragă atenția asupra pericolului acestui gen de trafic; 3. Să ia măsuri corespunzătoare ca să exercite o supraveghere în gări, aeroporturi, porturi maritime, în cursul călătoriei și în locurile publice, în vedere împiedicării traficului internațional cu oameni în scopul prostituției; 4. Să ia măsuri corespunzătoare, pentru ca autoritățile competente să fie prevenite de sosirea persoanelor care par vinovate, complice sau victime ale acestui trafic” (art.17 din convenție).

Interzicerea absolută a robiei și a vânzării de robi este confirmată și de Pactul cu privire la drepturile civile și politice din 1966. În preambulul acestui act universal se menționează că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume. În continuare dispoziția art.8 pct.3 prevede: „Nimeni nu va putea fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie”. Asemenea muncă este permisă doar în anumite situații: în baza sentinței penale, în scopuri publice în timpul lichidării cazurilor de forță majoră sau de sinistre, a accidentelor sau catastrofelor care amenință viața sau bunăstarea comunității, precum și în timpul serviciului militar.

1. Incriminarea traficului de copii în legislația penală a Germaniei

Codul penal al Germaniei, în redacția de la 15 august 1998, cuprinde două norme care se referă la infracțiunea trafic de persoane.

Astfel, secțiunea 180 expune noțiunea traficului de ființe umane în felul următor: „Oricine, pentru a obține profit material, exercită influență asupra unei alte

³ Convenția menționată a fost adoptată prin rezoluția 317(IV) din 2 decembrie 1949 a Adunării generale ONU, a fost deschisă spre semnare la 21 martie 1950 și a intrat în vigoare la 25 iulie 1951 conform dispozițiilor art.24.

persoane, în cunoștință de cauză cu privire la situația existentă, pentru a o determina să înceapă sau să continue practicarea prostituției va fi pedepsit cu închisoarea până la 5 ani sau cu amendă.

Oricine, pentru beneficiul material, exercită influență asupra altei persoane, în cunoștință de cauză cu privire la vulnerabilitatea persoanei în legătură cu șederea persoanei într-o țară străină, pentru a determina persoana să comită acte sexuale asupra sau în fața unei terțe persoane sau îl permite persoanei terțe să comită asemenea acte va fi pedepsită în mod similar.”

2. Oricine exercită influență:

a. asupra altei persoane în cunoștință de cauză cu privire la vulnerabilitatea persoanei în legătură cu șederea persoanei într-o țară străină; sau

b. asupra unei persoane până la 21 ani, pentru a o determina să practice sau să continue practicarea prostituției va fi pedepsit cu închisoarea de la 6 luni la 10 ani;

3. tentativa faptei prevăzute la litera b) se pedepsește.

La rândul său, secțiunea 181 prevede traficul de ființe umane în formă serioasă:

a. Oricine: prin forță, amenințare cu un prejudiciu determinabil sau prin înșelăciune determină o altă persoană să practice sau să continue practicarea prostituției:

b. recrutează o altă persoană prin înșelăciune sau răpește persoana împotriva dorinței acesteia prin amenințarea cu un prejudiciu determinabil, în cunoștință de cauză cu privire la vulnerabilitatea persoanei în legătură cu șederea persoanei într-o țară străină, pentru a determina persoanei să comită acte sexuale asupra sau în fața unei terțe persoane sau îi permite persoanei terțe să comită asemenea acte; sau

c. recrutează în mod regulat o altă persoană, în cunoștință de cauză cu privire la vulnerabilitatea persoanei în legătură cu șederea persoanei într-o țară străină pentru a determina persoana să practice sau să continue practicarea prostituției va fi pedepsit cu privațiunea de libertate de la 1 la 10 ani.

2 în cazuri mai puțin serioase, pedeapsa va fi închisoarea de la 6 luni la 5 ani.

După părerea noastră, prin prevederile expuse mai sus, legiuitorul german a înțeles prin trafic de persoane nu acțiunile de recrutare, transportare... ci mai degrabă acțiunea de vindere a corpului unei persoane, incriminând astfel acțiunile prin care o persoană este determinată la prostituție.

Ca subiect pasiv, în contextul preveerilor legislației germane, apare persoana care se află deja într-o țară străină, acțiunile prevăzute la lit.b), c), secțiunea 181, ne-specificând faptul cum ajuns persoana în această țară. De asemenea, se incriminează numai acțiunile în scopul practicării, respectiv alte scopuri nu sunt reglementate.

Reieșind din cadrul legislației penale a Republicii Moldova, aceste acțiuni se încadrează în infrațiunea de proxenitism.

În concluzie, specificăm că în ciuda faptului că legiuitorul german a prevăzut două norme intitulate „trafic de ființe umane”, nici unul nu se referă la acțiunile propriu zise de traficare a persoanei, cu atât mai mult trafic de copii, respectiv nu coincide cu noțiunea de trafic de persoane, stipulată în legislația penală a Republicii Moldova.

2. Incriminarea traficului de copii în legislația penală a Poloniei

Polonia este o țară de origine, tranzit și destinație pentru traficul de persoane, în primul rând femei, în scopul exploatării sexuale. Există și un oarecare trafic intern. Traficarea persoanelor se face spre și prin Polonia în special din Ucraina, Bulgaria,

România, Belarus și Rusia. Cetățenii polonezi sunt transportați spre Europa de Vest, în special Germania, Italia, Belgia și Olanda.

Legea poloneză interzice forțarea indivizilor să practice prostituția, proxenetismul, respectiv aceste infracțiuni sunt prevăzute în capitolul „Infracțiunile împotriva libertății sexuale și decenței” ale CP, adoptat prin Legea din l 6.06.1997 cu completările ulterioare.

În acest context, norma penală poloneză conține unele prevederi importante din punctul de vedere al statelor-sursă și destinație de „carne vie”, astfel în cât în afară de faptul că prevede răspunderea pentru determinarea și transferarea peste hotare în scopul practicării prostituției (pct.4, art.204 CP Polonia) și care urmărește persoanele care determină la practicarea prostituției în scopul primirii de foloase (pct.1, art.204 CP Polonia), legea pedepsește, și este foarte important, pe cei care nemijlocit nu participă la transfer, determinare, însă primesc beneficii de la tpracticarea prostituției de către alte persoane (pct.2, art.204 CP).

Însă legea poloneză nu conține nici o prevedere care incriminează traficul de persoane, inclusiv traficul de copii. Ca și legislația penală a Germaniei, Polonia incriminează numai faptele care se încadrează în infracțiuni de proxenetism.

3. Incriminarea traficului de copii în legislația penală a Republicii Belarus

În conformitate cu Codul Penal al Republicii Belarus, în vigoare din 1 ianuarie 2001, art.181, prin trafic de persoane înțelege - „orice acțiune care are drept scop cumpărarea, vânzarea sau orice alte tranzacții cu privire la o persoană dependentă va fi pedepsită cu arestul până la 6 luni, cu restricția libertății până la 3 ani sau cu pedeapsa cu închisoare până la 6 ani.

Aceleași acțiuni comise:

- împotriva unei persoane minore;
- împotriva a două sau mai multe persoane;
- în scopul exploatării sexuale sau oricărei alte forme de exploatare;
- în scopul prelevării de organe sau de țesuturi pentru transplant;
- de un grup de persoane în baza unui plan stabilit sau de o grupare organizată;
- de o persoană oficială prin utilizarea autorității sale vor fi pedepsite cu închisoarea de la 5 la 10 ani cu sau fără confiscarea proprietății.

3. Acțiunile enumerate în alineatele (1) și (2) ale prezentului articol care au avut ca urmare moartea sau prejudicii grave asupra integrității corporale a victimei vor fi pedepsite cu privațiunea de libertate pentru o perioadă de la 8 la 15 ani cu sau fără confiscarea proprietății.

Din aceste prevederi rezultă:

1. Prin noțiunea de trafic de persoane, legiuitorul belarus înțelege comerțul cu persoane. Această noțiune este departe de cea prevăzută de legislația autohtonă și mai aproape de prevederile legislației penale ale Ucrainei și Federației Ruse.

Infracțiunea trafic de copii, în Codul penal al Belarusului nu este incriminată printr-un articol special, ci este inclusă în prevederile expuse mai sus.

De asemenea, scopurile în vederea traficării persoanei sunt mai restrânse decât în legislația Republicii Moldova.

Totoodată, dispoziția art.181 CP belarus după părerea noastră conține o preve-

dere importantă-răspunderea pentru trafic de persoane a unei persoane oficiale prin utilizarea autorității sale.

Cît privește sancțiunile, legiuitorul belarus, pentru trafic de minori pe lângă închisoare de la 5 la 10 ani (alin.(2), sau de la 8 la 15 ani (alin.(3) prevede și confiscarea averii.

4. Incriminarea traficului de copii în legislația penală a Bulgariei

Bulgaria se manifestă ca un stat destinat pentru cetățenii Ucrainei, României, Moldovei, Rusiei, Uzbekistanului. La rândul lor cetățenii bulgari (prevalând țiganii) sunt transportați în statele Europei Centrale și de Vest precum și în Balcani. De asemenea, crește rolul Bulgariei ca stat de tranzit pentru victime.

În scopul combaterii fenomenului trafic de persoane, a fost adoptată Legea privind combaterea traficului ilegal de ființe umane, în special oferindu-se protecție și asistență femeilor și copiilor victime.

Conform alin.(1) art.32 al prezentei legi, este dată noțiunea traficului de persoane, care este recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea persoanelor, indiferent de acordul sau neacordul lor personal, prin metode de constrângere, răpire, privațiune ilegală de libertate, fraudă, abuz de putere, sau de poziție de vulnerabilitate, sau prin intermediul oferirii, primirii sau promiterii beneficiilor pentru obținerea acordului persoanei, care deține controlul asupra unei alte persoane, urmând să fie folosită în scopuri de exploatare.

Alin.(2) prevede că exploatare este utilizarea ilegală a persoanelor pentru desfrâu, transfer de organe, muncă forțată, sclavie sau servitute.

Totoodată, în alin.(3) este explicat cine se consideră copil – orice persoană care este mai tânără de 18 ani.

Din prevederile expuse mai sus observăm că noțiunea de trafic de persoane este asemănătoare cu cea stipulată în legislația autohtonă, deși nu este prevăzută o normă aprate cu privire la incriminarea traficului de copii. Însă având în vedere dispoziția alin.(2) art.1 al Legii menționate, prevederile expuse mai sus se referă și la copii. Cu atât mai mult în alin.(3) este prevăzut cine se consideră copil.

La rândul lor, mijloacele de traficare a persoanelor expuse în alin.(1) art. 32 al Legii se referă și la traficul de copii, ceea ce nu este prevăzut de CP RM la incriminarea traficului de copii.

Cât privește scopurile exploatării, legislația bulgară prevede doar câteva, printre care desfrâu, respectiv sunt mai restrânse decât în legislația autohtonă.

5. Incriminarea traficului de copii în legislația penală a României

Primul act normativ din dreptul intern al României, care abordează traficul de ființe umane ca formă distinctă de criminalitate și care incriminează activitățile susceptibile de a contribui la realizarea lui, îl constituie Legea nr. 678/2001 cu modificările și completările ulterioare, privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, în cuprinsul căreia infracțiunile privind traficul de persoane sunt Prevăzute în Capitolul 3, Secțiunea I.

Astfel, definiția legală a infracțiunii trafic de copii prevăzută la art.13 al Legii este următoarea: (1) Recrutarea, transportarea, transferarea, găzduirea sau primirea unui minor, în scopul exploatării acestuia, constituie infracțiunea de trafic de minori și se pedepsește cu închisoare de la 5 ani la 15 ani și interzicerea unor drepturi.

(2) dacă fapta prevăzută la alin.(1) este săvârșită prin amenințare, violență sau alte forme de constrângere, prin răpire, fraudă ori înșelăciune, abuz de autoritate sau profitând de imposibilitatea minorului de a se apăra ori de a-și exprima voința sau prin oferirea, darea, acceptarea ori primirea de bani sau de alte foloase pentru obținerea consimțământului persoanei care are autoritate asupra minorului, pedeapsa este închisoare de la 7 ani la 18 ani și interzicerea unor drepturi.

(3) dacă faptele prevăzute la alin.(1) și (2) sunt săvârșite în condițiile prevăzute la art.12 alin. (2), pedeapsa este închisoare de la 7 ani la 18 ani și interzicerea unor drepturi în cazul prevăzut la alin.(1), și închisoare de la 10 ani la 20 de ani și interzicerea unor drepturi, în cazul prevăzut la alin.(2).

(4) dacă faptele prevăzute în prezentul articol au avut ca urmare moartea victimei, pedeapsa este închisoare de la 15 ani la 25 de ani și interzicerea unor drepturi.

Legea nr.678/2001 este principalul instrument de politică penală în materia traficului de persoane astfel încât ea conține, pe lângă norme de incriminare și dispoziții care definesc termenii și expresiile utilizate, dispoziții care privesc prevenirea traficului de persoane, cu indicarea instituțiilor responsabile în acest segment, norme de incriminare a unor infracțiuni aflate în legătură cu traficul de persoane, dispoziții speciale în materia confiscării, impunității, reducerii pedepselor, dispoziții speciale privind procedura judiciară, dispoziții vizând protecția și asistența victimelor traficului de persoane și dispoziții referitoare la cooperarea internațională.

Cât privește noțiunea traficului de copii prevăzută de legiuitorul român vizavi de legislația autohtonă, observăm că acestea sunt apropiate.

Totodată, legiuitorul român a inclus și prevederi privind mijloacele de traficare a copiilor.

E de menționat că legiuitorul român ca și cel belarus, ucrainean și rus a prevăzut și pedepsirea funcționarilor publici în exercițiul atribuțiilor de serviciu pentru acțiunile de trafic.

Modalitățile răspunderii pentru acțiunile prevăzute de art.13 a legii menționate sunt diferite de legislația autohtonă, astfel că în afară de pedeapsa cu închisoare este prevăzută și interzicerea unor drepturi.

6. Incriminarea traficului de copii în legislația penală a Ucrainei

Ucraina este un stat cu caracteristici evidente de sursă a traficului de persoane. Comercianți de “carne vie” transportă victimele spre Europa Centrală și de Vest, de asemenea către Asia în scopul exploatării sexuale. De asemenea, au fost înregistrate cazuri de trafic de persoane spre Europa și SUA în scopul exploatării prin muncă.

Totodată, Ucraina dispune de caracteristici ale unui stat de tranzit, prin teritoriul ei se efectuează transportarea victimelor către Statele Europei de Vest și Turcia.

În ceea ce privește incriminarea acțiunilor de trafic de persoane, Ucraina a prevăzut în Codul penal, capitolul: Infracțiuni împotriva libertății, onoarei și demnității persoanei, art.149 „Traficul de ființe umane și alte afaceri ilegale de transfer al unei ființe umane” și art.150 „Exploatarea copiilor”.

Astfel, traficul de ființe umane este definit în felul următor:

1. Vânzarea, transferul în schimbul plății sau orice alte afaceri ilegale cu privire la persoană, care implică circulația legală sau ilegală, cu sau fără consimțământul ei, peste hotarele Ucrainei, pentru vânzarea sau transferul ulterior oricărei alte persoane

în scopul exploatării sexuale, utilizate în porno-business, implicare în activități criminale, spionaj, adopție în scopuri comerciale, utilizate în conflicte armate, exploatare prin muncă se va pedepsi cu privațiunea de libertate de la 3 la 8 ani.

2. Aceleași acțiuni comise asupra unui minor sau asupra mai multor persoane, sau în mod repetat, sau comise de un grup de persoane în mod conspirativ, sau prin abuz de serviciu, sau de o persoană de care victima era dependentă financiar, sau altfel se va pedepsi cu privațiunea de libertate de la 5 la 12 ani, cu sau fără confiscarea proprietății.

3. Orice asemenea acțiune, după cum este prevăzută în alin.(1) și (2) ale prezentului articol, comisă de o grupare organizată sau care implică luarea ilegală a copiilor peste hotare sau neaducerea lor în Ucraina, sau în scopul prelevării de organe sau țesuturi pentru transplant sau donație forțată, sau dacă aceste acțiuni cauzează consecințe grave se va pedepsi cu privațiunea de libertate de la 8 la 15 ani sau cu confiscarea proprietății.

Analizând prevederile de mai sus, observăm că legiuitorul ucrainean califică trecerea ilegală a persoanelor peste frontiera statului în scopul exploatării ulterioare a acestora sub diferite forme nu ca trafic de persoane, ci comerț de persoane.

Infrațiunea trafic de minori nu este prevăzută într-o normă aparte, deși Codul penal Ucrainean prevede o normă aparte „exploatarea copiilor”.

Legislația penală a Ucrainei, spre deosebire de cea autohtonă, prevede răspunderea persoanei prin abuz de serviciu.

Concluzii

Pe parcursul ultimilor ani problema traficului de ființe umane a devenit o problemă națională. Traficul în cauză afectează toată societatea, demonstrează nerespectarea drepturilor omului, violența contra persoanei, reprezentând o modalitate a sex-businessului.

În pofida faptului că există multe interdicții asupra traficului, rețelele internaționale care fac comerț cu femeii și copiii continuă să prospere. Succesul acestor rețele se poate atribui câtorva factori, cum ar fi direcția de orientare a economiei globale, declinul statutului socioeconomic al femeilor, cererea care există în țările de destinație și profitabilitatea enormă a unei astfel de afaceri, apariția din partea guvernelor și chiar complicitatea guvernelor.

O lacună enormă o constituie lipsa de informație despre această problemă, care este nu doar o problemă națională, ci una transnațională care necesită o abordare adecvată și eforturi comune din partea tuturor guvernelor din regiune.

Definiția traficului este un subiect sensibil, căci nu este vorba de o noțiune univocă cu atât mai mult când este vorba de traficul în scopul exploatării sexuale.

Incriminarea traficului de ființe umane a fost unul dintre pașii importanți ai legiuitorului în lupta împotriva actelor ce încalcă libertatea omului. Cu toate acestea, la elaborarea normelor care urmăresc afaceri cu oameni ca atribute de proprietate s-au comis unele erori. În definiția juridico-penală a traficului ar trebui să se indice și alte acte, recunoscute drept tranzacții în legislația civilă, care acum nu se regăsesc în art.165 Codul penal: schimb, cadou, ipotecă etc., deoarece dreptul de proprietate asupra unui bun(lucru) care îi aparține. Potrivit Codului civil nu se limitează doar la vânzare-cumpărare.

Este necesar de a introduce o nouă completare în art.165 alin.(1) Cod penal, cum ar fi: „indiferent de consimțământul victimei, dacă au fost folosite mijloace prevăzute în prezentul articol”.

Numai cu o astfel de normă penală ce n-ar permite apariția unor îndoieli în calificarea corectă a acțiunilor traficantilor va fi posibilă curmarea și combaterea traficului de ființe umane în cel mai scurt termen.

Numai prin eforturi comune pot fi depășite pericolele acestui flagel uman. Un rol aparte îi revine societății civile. De aceea nu trebuie uitat faptul că fiecare avem o obligație cetățenească de a semnală despre cazurile date autorităților, producând astfel diverse efecte pozitive, benefice întru prevenirea pericolului acestui fenomen negativ.

Bibliografie:

1. Constituția RM din 29 iulie 1994 // Monitorul Oficial al RM nr. 1 din 12.08.1994.
2. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002.
3. Codul penal al României // Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 575 din 29.06.2004.
4. Codul penal al Republicii Belarus din 9 iulie 1999.
5. Codul penal al Germaniei în redacția din 15 mai 2003.
6. Codul penal al Ucrainei în redacția din 05.07.2011.
7. Legea specială a României nr. 678 din 21 noiembrie 2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane // Monitorul Oficial al României Partea I nr. 783 din 11.12.2001.
8. Legea privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane nr. 241-XVI din 20.10.2005 // Monitorul Oficial al RM nr. 164-167/812 din 09.12.2005.
9. Bejan O., Butnaru Gh., *Trafic de ființe umane*, Ed. Pontos, Chișinău 2002.
10. Borodac Al., *Manual de Drept penal. Partea specială*, Chișinău 2004.
11. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V., *Drept penal*, Ed.Cartier Juridic, Chișinău 2005.
12. I. Mămăligă, „Instrumentele juridice internaționale-mijloc de combatere a traficului cu ființe umane”, în *Legea și viața*, nr.11, 2005.
13. Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane încheiată la Varșovia la 16 mai 2005, ratificată prin adoptarea Legii nr. 67 din 30 martie 2006 // Monitorul Oficial al RM nr.66-69/277 din 28.04.2006.
14. Алихаджиева И., Недостатки законодательной регламентации уголовно-правовой борьбы с торговлей людьми. // Уголовное право. 2006. №5. С. 4-6.
15. Дмитриев О., Уголовно-правовая характеристика торговли несовершеннолетними. // Уголовное право. 2002. №3. С. 14-15.
16. Долголенко Т. Уголовная ответственность за торговлю людьми. // Уголовное право, 2004, №2. С. 23-25.
17. Нуркаева Т., Преступления против свободы и личной неприкосновенности и их место в системе особенной части УК РФ. // Уголовное право, 2003, №2. С. 55-56.

18. *Уголовное право. Особенная часть.* // Под ред. Козаченко И.Я., Незнакомовой З.А. М., 1997.

Adrese internet:

1. http://www.cuoremoldavo.com/download/MOLD/Moldova_Orig_trafCopii2003.pdf
2. <http://www.lastrada.md/news/current/>
3. <http://www.procuratura.md/file/RAPORT PUBLIC 2006 Pentru Sait.pdf>
4. <http://www.info-prim.md/?a=10&x=&y=7040>
5. [http://www.bice.md/UserFiles/File/Rec_CM_rom/Rec\(2000\)11.doc](http://www.bice.md/UserFiles/File/Rec_CM_rom/Rec(2000)11.doc)
6. http://www.mai.md/trafic_ro/cpctp_inf_2007/
7. <http://law.edu.ru/norm/norm.asp>
8. <http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/>